

16 ta' Marzu, 1992

Imħallfin: -

S.T.O. Prof. Giuseppe Mifsud Bonnici LL.D. – President
Onor. Joseph A. Herrera Bl.Can., Lic.Can., LL.D.
Onor. Carmel A. Agius B.A., LL.D.

Reginald Micallef *et noe*

versus

Godwin Abela u John Cavallo *et noe*

Danni – Responsabbiltà – Ordinanza tal-Port 1962 – Regolamenti tal-Port ta' l-1966 – Depożitarju

L-Attur assikuratur surrogat fid-drittijiet ta' l-assikurat tiegħu fittex għal danni pretizi minhabba ħsara li ġarrbet merkanzija u ppretendiet illi dan ġara minhabba nuqqas ta' kura tal-konvenut bhala depożitarju.

Kawza fejn ġew evalwati ċ-ċirkostanzi u d-diversi obbligi u responsabilitajiet tal-konvenut u kjamat fil-kawża Direttur tal-Portijiet.

Il-Qorti ta' l-Appell irrevokat is-sentenza appellata u ċaħdet it-talbiet attriċi.

Il-Qorti: –

Rat iċ-ċitazzjoni pprezentata fl-Onorabbli Qorti tal-Kummerċ, li permezz tagħha l-atturi, fil-kwalità tagħhom hawn fuq imsemmija, wara li **ppremettew** – illi s-soċjetà Carmelo Gauci Limited importat ġewwa Malta minn Spanja wiehed u disgħin (91) “*bundles*” jew *pallets chipboard* li waslu Malta fuq il-vapur Dwejra II, kif jirriżulta mill-polza tal-karigu dok. A1 u A2; illi meta din il-merkanzija ġiet skarikata mill-vapur u ġiet depositata taht il-kustodja tal-konvenuti, “*The Cargo Handling Co. Ltd.*”, minhabba xita qawwija li waqgħet qabel l-importatur ma seta' jirtira l-merkanzija tiegħu l-injam sofra danni kbar, kif ġie relatat fis-“*survey*” magħmula mill-*Mediterranean Survey Bureau*, Dok. B, u jiġi spjegat fit-trattazzjoni tal-kawża; illi għal dawn id-danni l-kumpanija assikuratriċi, kif kienet obbligata, ħallset lill-importatur is-somma ta' disat elef seba' mija u sbatax-il lira (Lm9,717), u għalhekk ġiet surrogata fid-drittijiet ta' l-importatur (Dok. C); u peress li minhabba n-nuqqas ta' kura

mistennija u mehtieġa minn depożitarju, is-soċjetà “*The Cargo Handling Co. Ltd.*”, hija responsabbli għall-ħsara li ġrat;

L-istanti talbu, għar-raġunijiet premessi –

1. illi l-konvenuti *nomine* jiġu ddikjarati responsabbli għall-ħsara u dannu fuq premessi; u,

2. illi l-istess konvenuti *nomine* jiġu kkundannati jhallu lill-atturi *nomine* s-somma ta' Lm9,717, bl-interessi kummerċjali mid-data tal-pagament. Bl-ispejjeż kontra l-konvenuti *nomine*;

Rat in-nota ta' l-eċċezzjonijiet tal-konvenuti Godwin Abela *et nomine*, li biha qalu li t-talbiet attriċi, in kwantu diretti kontra s-soċjetà “*The Cargo Handling Co. Ltd.*” huma nfondati fil-fatt u fid-dritt u għandhom jiġu miċhuda bl-ispejjeż, stante li s-soċjetà msemmija kkunsinnat il-merkanzija fl-istess stat u ammont li rċevietha, (fol. 16);

Rat in-nota ta' l-eċċezzjonijiet ulterjuri ta' l-istess konvenuti *nomine*, li biha qalu (fol. 43) –

1. illi mingħajr preġudizzju għall-eċċezzjonijiet ġà sollevati, it-talbiet attriċi huma nfondati fil-fatt u fid-dritt, stante li l-konvenuti *nomine* ħadu l-prekawzjonijiet kollha neċessarji skond il-liġi, u qdew il-funzjonijiet tagħhom bid-diligenza kollha ta' “*bonus paterfamilias*” mistennija minnhom, kif jiġi ampjament ippruvat waqt it-trattazzjoni tal-kawża;

2. illi fit-tieni lok, u bla preġudizzju għal dak premess, ai termini ta' l-artikolu 6(3)(a) (iii) tal-*Port Ordinance* 1962, il-

konvenuti *nomine* ma humiex responsabbli għal kwalunkwe hsara/nuqqas ikkawżati mill-“*flood*” u/jew “*tempest*” proprio, kif jirrizulta fil-każ odjern, fejn addirittura l-atturi stess qed jallegaw li fil-perijodu rilevanti nizlet xita qawwija u straordinarja;

Rat id-digriet ta' l-Onorabbli Qorti tal-Kummerç tas-27 ta' Novembru, 1985 li bih, fuq talba tal-konvenuti *nomine*, ordnat il-kjamata fil-kawża tad-Direttur tal-Port (fol. 51);

Rat in-nota ta' l-eċċezzjonijiet ta' l-istess kjamat fil-kawża (fol. 59), li biha qal -

1. illi kontestwalment ma' l-istess nota l-eċċipjent qiegħed jippreżenta rikors sabiex jitqiegħed barra mill-kawża, u dana peress li huwa qatt ma messu għe kjamat fil-kawża oderjna, stante li fil-vesti ta' konvenut wieħed m'għandux jeżerċita azzjoni kontra ieħor taħt dan il-pretest;

2. illi subordinament u mingħajr preġudizzju għas-sueċċipit, huwa ma jistax jiġi kkundannat a bażi tal-premessi u t-talbiet ta' l-atturi *nomine*, u għalhekk għandu jiġi lliberat mill-osservanza tal-ġudizzju;

3. illi wkoll mingħajr preġudizzju għas-suespost, il-preskrizzjoni ta' kwalsiasi azzjoni kontra l-kjamat in kawża fuq indikat, ai termini ta' l-artikolu 2258 tal-Kodiċi Ċivili; u,

4. illi fil-mertu, l-allegazzjonijiet li jistgħu jiġu mputati fuqu huma għal kollox infondati fil-fatt u fid-dritt;

Rat is-sentenza mogħtija mill-Onorabbli Qorti tal-Kummerċ fl-ismijiet premissi fit-28 ta' Lulju, 1989 li biha ċaħdet l-eċċezzjonijiet kollha tal-konvenuti Godwin Abela u John Cavallo *nomine*, u laqgħet it-talbiet fil-konfront tagħhom biss u konsegwentement iddikjarat lill-istess konvenuti *nomine* unikament responsabbli għall-ħsara msemmija fil-korp ta' din is-sentenza, u tikkundannahom iħallsu lill-atturi *nomine* s-somma hawn fuq imsemmija ta' Lm9,717.00,0 bl-imghax kummerċjali kif mitlub fiċ-ċitazzjoni;

Fl-aħharnett illiberat lill-kjamat fil-kawża, Direttur tal-Portijiet, mill-osservanza tal-gudizzju;

L-ispejjeż kollha jithallsu mill-konvenuti Abela u Cavallo *nomine*, u dan wara li rat u kkunsidrat dak li ġej:

Illi l-fatti tal-każ huma dawn: is-soċjetà kummerċjali Carmelo Gauci Limited importat minn Spanja 49 *pallets* "Melamine Faces Chipboard" u 42 *pallets* "Veneered Chipboard". Din il-merkanzija b'kollox 91 *pallets*, tghabbiet fuq il-vapur "Dwejra II" fil-port ta' Gandia fil-31 ta' Ottubru, 1983, u skond il-"*bills of Lading*" (fol. 5 u 6 tal-proċess) tghabbiet "Clean on Board", u ma ġiex pretiż il-kuntrarju minn hadd mill-kontendenti f'din il-kawża. Il-vapur wasal Malta fl-4 ta' Novembru, 1983, u dik il-gurnata jew jumejn wara l-merkanzija tħattet regolarment u ġiet stivata fuq il-moll mis-soċjetà konvenuta "The Cargo Handling Co. Ltd.", li hija l-kuntrattur uniku nkarigata mid-Direttur tal-Portijiet għal dan l-iskop. Gara però li bejn l-4 u l-5 ta' Novembru għamlet ix-xita, u nizlet fi kwantità ferm akbar bejn it-8 u d-9 tax-xahar, bil-konsegwenza li ngabar kwantità kbira ta' ilma, m'oghla xi

pied jew pied u nofs fuq il-moll, u b'hekk il-merkanzija msemmija xxarribet minn taht u anki mil-ġnub tagħha u ġratilha ħsara kbira. Is-soċjetà importatriċi kienet assikurata għal din il-merkanzija ma' l-atturi *nomine*, li wara li giet ikkonstatata l-ħsara minn "surveyor" indipendenti (impjegat tas-soċjetà *Mediterranean Survey Bureau Limited*), hallsu lill-istess soċjetà importatriċi l-kumpens relattiv ta' Lm9,717 u ġew debitament surrogati fid-drittijiet tagħha (fol. 15). B'hekk permezz ta' din il-kawża l-atturi *nomine* qed jitolbu rimbors mingħand is-soċjetà "*The Cargo Handling Co. Ltd.*" ta' l-ammont minnhom imħallas. Fuq talba tal-konvenuti Abela u Cavallo għan-nom ta' din is-soċjetà konvenuta ġie kjamat fil-kawża d-Direttur tal-Portijiet;

Illi sew il-konvenuti Abela u Cavallo *nomine*, u kemm id-Direttur tal-Portijiet issollewaw diversi eċċezzjonijiet, li se jiġu kkunsidrati separatament. M'hemmx dubju però li l-ħsara ġrat wara li l-merkanzija kienet thattet minn fuq il-vapur, u waqt li kienet tpoġġiet fil-kustodja tas-soċjetà *The Cargo Handling Co. Ltd.*;

Illi s-sottomissjonijiet ta' din is-soċjetà konvenuta jistgħu jiġu aggruppati kif ġej -

1. li s-soċjetà kkunsinnat il-merkanzija fl-istess stat u ammont li rċevietu;
2. li ttiehdu minnha l-prekawzjonijiet kollha neċessarji għall-konservazzjoni tal-merkanzija u qdiet il-funzjonijiet tagħha bid-diligenza kollha ta' *bonus paterfamilias*;
3. li fi kwalunkwe każ is-soċjetà konvenuta m'għandhiex

tigi tenuta responsabbli in vista ta' dak li jipprovdi l-artikolu 6(3)(a) (iii) tal-Ports Ordinance, 1962, u partikolarment minhabba li l-kawża tal-ħsara kienet "flood" u/jew "tempest";
u

4. li hija mhix responsabbli in vista ta' dak li jipprovdi r-Regolamenti ta' l-1966 dwar il-Portijiet Taqsima VII Numru 90;

Illi dwar l-ewwel sottomissjoni tas-soċjetà konvenuta, din hija evidentement insostenibbli. Infatti l-merkanzija in kwistjoni tghabbiet "clean on board" il-vapur Dwejra II, kif jirriżulta mill-poloż tal-karigu relattivi, u ma jirriżultax li niżlet minn fuq il-vapur b'xi ħsara. Għall-kuntrarju jirriżulta li l-ħsara ġrat waqt li l-merkanzija kienet fil-kustodja tas-soċjetà konvenuta;

Illi dwar it-tieni sottomissjoni, kif inhu risaput id-Direttur tal-Portijiet, għan-nom tal-Gvern ta' Malta, kien ħatar u nkariga lis-soċjetà konvenuta bħala kuntrattur eskklusiv għall-attivitajiet dwar l-immanigġjar ta' merkanzija importata jew esportata, fil-portijiet. Skond il-klawsola numru 4 ta' l-Ewwel Skeda tal-Ftehim relattiv (kopja esibita fol. 72/96 tal-proċess), "The Contractor" (jiġifieri s-soċjetà konvenuta) -

"shall perform and be responsible for the whole operation of the shore-handling in respect of the cargo.....that is,....."

"(a) in the case of any import cargo.....from the time of receiving such cargo from the ship's labour, slings or other appliances until the time of delivery to the consignee or his Agents or to Customs Bonded Warehouses";

Illi mbagħad skond il-klawsola 5(1) ta' l-istess skeda, l-espressjoni "*Shore Handling*" tinkludi, fost l-oħrajn, f'każ ta' ħatt ta' merkanzija, li tircievi l-istess merkanzija minn fuq il-vapur u teħodha fil-kustodja tagħha, inkluż "*on any open quay*", u l-obbligu, skond il-paragrafu (j) -

"to perform such other operations as may be necessary for the efficient reception and eventual delivery of discharged cargo into or from a port area";

Fl-aħharnett, għal dak li huwa rilevanti għall-kawża odjerna, skond il-klawsola numru 10 ta' l-Ewwel Skeda -

"The Contraction shall during the continuance of this Agreement keep at the contractor's own expence the transit sheds, loading bank and stacking grounds, wharves, quays and roads within all enclosed port areas used by him in good and clean order to the satisfaction of and in accordance with the directives of the Director of Ports and shall not allow any obstruction, or refuse to remain therein or thereon";

skond il-klawsola 3(a) tat-Tieni Skeda -

"All services and work agreed to be performed by the Contractor hereunder shall be carried out at the Contractor's sole responsibility";

u skond il-klawsola numru 4 tat-Tieni Skeda, il-kuntrattur hu responsabbli lejn "*any interested parties*" għall-ħsarat li jiġru minħabba nuqqas ta' prekawzjonijiet da parti tiegħu, jew minħabba ħtija jew negligenza tiegħu jew ta' l-impjegati tiegħu,

u l-paragrafu (ċ) jgħid testwalment hekk:

“Should the Director of Ports be joined in any suit arising out of any claim as aforesaid in this clause, the Contractor shall save harmless and keep indemnified the Director of Port from and against any such claim including all costs incurred by the Director of Ports”;

Omissis;

Illi dwar it-tielet sottomissjoni, li timpingi fuq in-natura tal-forza maġġura jew il-każ fortuwitu, l-artikolu invokat jeżimi lid-Direttur tal-Portijiet jew il-kuntrattur, skond il-każ, minn kull responsabbiltà għal hsara fil-merkanzija li tigris minhabba, fost raġunijiet oħrajn, “inondazzjoni” jew “tempesta”. Issa, fil-fehma meqjusa tal-Qorti dak li ġara ma jistax jiġi kkunsidrat bħala “inondazzjoni” għaliex l-ilma akkumula kif għamel minhabba l-fatt li jew ma hemmx toqob biżżejjed mnejn l-ilma jkun jista’ jiskula, jew, kif kien aktar probabbli, minhabba ħmieġ li thalla jingabar fuq il-post u b’hekk sadd, totalment jew parzjalment, l-istess toqob – ċirkustanzi dawn li l-konvenuti kienu jafu jew misshom kienu jafu bihom. Għal dik li hija tempesta, huwa veru li fit-8 ta’ Novembru għamlet hafna xita, però skond ix-xhud Major Joseph Mifsud, kap ta’ l-uffiċċju meterjologiku f’Hal-Luqa, “għall-perijodu Ottubru/Novembru, l-ammont ta’ xita li nżlet huwa l-ammont ta’ xita li normalment nistennew kull sena f’dawk l-okkażjonijiet. Dak iż-żmien nistennew li tinżel dik ix-xita”. Kwindi, fiċ-ċirkustanzi kollha tal-każ, il-konvenuti *nomine* ma jistgħux jinwokaw b’suċċess id-disposizzjonijiet ta’ l-imsemmi artikolu 6(3)(a) (iii) tal-Ports Ordinance, 1962; lanqas il-każ fortuwitu, għax dak li ġara kien

prevedibbli u inevitabbli. Għalhekk, tenut kont tal-prinċipji legali fuq esposti u ta' l-obbligazzjonijiet assunti mill-konvenuti *noe* meta assumew l-immanigjar ta' l-attivitajiet imsemmija tal-partijiet, japplika dak li qalet il-Qorti ta' l-Appell fil-kawża “Mariano Sarè vs Antoine Ellul et” (12 ta' Ġunju, 1953):

“Id-debitur jibqa' dejjem responsabbli għall-adempiment ta' l-obbligazzjoni minnu assunta, sakemm ma jippruvax li l-inadempiment kien dovut għal kawża estranea, forza maġġuri jew każ fortuwitu; b'mod li hu jibqa' dejjem tenut jekk l-obbligazzjoni ma gietx adempita bi ftija tiegħu jew ta' terzi pesuni mqabbdin minnu” (Vol. XXXVII.I.197);

Illi kwazi huwa superfluwu jingħad li jekk id-depożitarju jinwoka l-każ fortuwitu bħala motiv ta' essenzjoni tiegħu mill-ħsara li ssofri l-ħaġa depożitata, il-prova tal-każ fortuwitu taqa' fuqu (Vol. XXXVII.I.440). Inghad ukoll li l-konċett tal-każ fortuwitu, jew forza maġġuri, ma jseħx meta għall-ħsarat ikun ikkontribwixxa l-fatt, pożittiv jew negattiv, tal-bniedem (kif ġara fil-każ in ezami da parti tal-konvenuti *nomine* meta hallew il-merkanzija barra, (ta' min jgħid hawnhekk li huma responsabbli għall-ippjanar ta' kif u fejn se jiddepożitaw il-merkanzija b'mod li ma tigrilhiex ħsara), u mhux protetta biżżejjed, u meta ma ottemperawx ruħhom mal-klawsola 10 ta' l-Ewwel Skeda tal-kuntratt hawn fuq imsemmi). Skond il-prinċipju tad-dritt, biex ikun hemm il-każ fortuwitu mhux biżżejjed li jkun hemm avveniment insolitu (anki jekk ix-xita li għamlet kellha titqies bħala tali) u sproporzjonat, imma wkoll li jkun inevitabbli, b'mod li *ma jistax jiġi evitat bid-diligenza ordinarju tal-“bonus paterfamilies”* (Vol. XXXVII.II.637). Għalhekk, anki din is-sottomissjoni tal-konvenuti *nomine* mhix sostenibbli;

Illi jibqa' l-aħħar sottomissjoni, li in forza tagħha l-konvenuti *nomine* jinvokaw id-disposizzjoni li ġejja mir-Regolament tal-Portijiet 1966:

“Is-Superintendent jista' fid-diskrezzjoni tiegħu jordna li żebgħat, żjut likwidi oħra infjammabbli, oġġetti li fin-natura tagħhom infushom jistgħu jikkontaminaw jew jagħmlu ħsara lil oġġetti oħra, u l-oġġetti speċifikati fit-Tleltax-il Iskjedja li tinsab ma' dawn ir-Regolamenti ma għandhomx jiġu depożitati f'binj, iżda għandhom jiġu maħżuna jew depożitati fil-bieraħ, u dejjem għar-riskju biss tas-sid”;

Illi m'hemmx kuntrast li l-oġġetti speċifikati fit-Tleltax-il Iskeda jinkludu, għal dak li l-aktar jista' jolqot il-każ in eżami, “l-injam”. Minħabba f'hekk l-istess konvenuti jgħidu li ma għandhom l-ebda responsabbiltà għall-ħsarat li graw lill-merkanzija in kwistjoni. Issa, fil-fehma tal-Qorti, din is-sottomissjoni tal-konvenuti mhix aċċettabbli għal żewġ raġunijiet:

(a) Il-kelma injam ma tinkludix “*chipboard*”. Huwa veru li ċ-“*chipboards*” huwa magħmul minn serratura jew biċċiet ta' l-injam ippressat b'xi kolla mħallta miegħu; però b'daqshekk *chipboard* ma jsirx injam, u lanqas jista' jiġi kkunsidrat bħala inkluż fil-kelma injam, għaliex il-ligi ma tipprovdix għal din l-estensjoni; jiġifieri ma tkoprix injam u kull prodott magħmul minnu. Iż-żewġ prodotti tant huma differenti, li l-injam ma jiġrilux ħsara irrimedjabbli jekk jixxarrab, għax jista' jiġi mnixxef, u xi drabi jiġi mpurtat appositament mhux niexef għal kollox; filwaqt li ċ-*chipboard* jiġrilu ħsara rrimedjabbli jekk jixxarrab;

(b) l-espressjoni “dejjem għar-riskju tas-sid” ma teżimix “*a priori*” u b’mod assolut lill-konvenuti minn kull responsabbiltà, anki jekk ma jiħdux il-perkawzjonijiet indikati għall-protezzjoni tal-merkanzija jekk iħalluha fuq il-moll barra;

Illi stabbilita r-responsabbiltà tas-soċjetà “*The Cargo Handling Co. Ltd.*”, jinħtiegħ issa jiġi eżaminat jekk l-importatur jew il-kjamat fil-kawża kkontribwewx għas-sinistru. Fil-każ ta’ l-importatur, mhux biss ma ġiex ippruvat li kkontribwixxa b’xi mod għas-sinistru, talli lanqas jidher li kien jaħti b’xi mod. Infatti, il-merkanzija thattet minn fuq il-vapur bejn l-4 u s-6 tax-xahar, u ma setax imur għaliha qabel id-9 ta’ Novembru minħabba s-sitwazzjoni fil-port kawża tax-xita. Ma jidhirx li kien hemm xi “*undue delay*” da parti ta’ l-importatur biex jirtira l-merkanzija. Dwar il-kjamat fil-kawża, il-qagħda tiegħu trid tiġi eżaminata fil-konfront ta’ l-attur u fil-konfront tal-konvenuti *nomine*. Fil-konfront ta’ l-attur, jista’ jingħad li huwa veru li kien hemm okkażjonijiet meta nies tal-Gvern ħammlu t-toqob hawn fuq imsemmija, dan ma jfissirx li b’daqshekk dak kien obbligu tagħhom; l-obbligu skond il-klawsola 10 huwa fuq imsemmija, kien tal-kuntrattur. Inoltre, dak li ġara seta’ kien dovut mhux għall-fatt li t-toqob ma kinux imħammlin sewwa, imma għax huma ftit u għax kien hemm ħmiegħ fuq il-moll li saddhom, totalment jew parzjalment. Għalhekk, fil-konfront ta’ l-attur dawn ma jistax jitqies li kkontribwixxa b’xi mod lejn is-sinistru. Imbagħad, fil-konfront tal-konvenuti *nomine*, dawn, fir-relazzjonijiet interni ta’ bejniethom, dejjem huma obbligati li jikkumpensaw u jirrilevaw lill-kjamat in kawża minn kull ammont li għalih jista’ jiġi kkundannat fil-kwalità tiegħu kif citat f’din il-kawża. Kwindi, fl-aħjar ipotesi għall-konvenuti *nomine*, dan ma jistax jiġi kkundannat biex jirrimborsahom indirettament

għal xi danni li huma setgħu sofrew minhabba l-aġir tiegħu, f'din il-kawża; anzi hija responsabbiltà tagħhom li jindenniżawh jekk jiġi kkundannat b'xi mod f'din il-kawża;

Illi minhabba dak li ntqal hawn fuq, m'hemmx skop li jiġu eżaminati l-eċċezzjonijiet tal-kjamat fil-kawża, għax dan ikun biss eżerċizzju akkademiku, u jżid l-ispejjeż tal-ġudizzju bla bżonn. Però għall-korrettezza jinghad, li peress li l-kjamat fil-kawża ssolleva wkoll l-eċċezzjoni tal-preskrizzjoni, il-Qorti, biex tkun korretta ser tillibera lill-istess kjamat fil-kawża mill-osservanza tal-ġudizzju;

Omissis;

Ikkunsidrat:

Illi l-konvenuti *nomine* jissottomettu li l-artikolu 90 tal-*Port Regulations* jgħid ċar u tond li s-Supretendent tal-Port jista' fid-diskrezzjoni tiegħu jordna li zjut, żebgħat, likwidi inflammabbli, oġġetti li min-natura tagħhom jistgħu jikkontaminaw, jew jagħmlu ħsara lill-oġġetti l-oħra, u l-oġġetti l-oħra kollha elenkati fit-tlelta-x-il Skeda li tinsab ma' dawn ir-Regolamenti, m'għandhomx jiġu depożitati fil-bini iżda għandhom jiġu depożitati fil-beraħ u dejjem għar-riskju biss tas-sid. Taħt it-titolu "oġġetti maħzuna fil-beraħ" fl-imsemmija skeda hemm imsemmi ċar u tond "l-injam";

Omissis;

Ikkunsidrat:

Illi bis-sentenza tagħna tat-28 ta' Lulju, 1989, l-ewwel Qorti każdet l-eċċezzjonijiet kollha tal-konvenuti Godwin Abela u John Cavallo *nomine*, u laqgħet it-talbiet attriċi fil-konfront tagħhom biss. Konsegwentement l-istess Qorti rriteniet dawn il-konvenuti *noe* unikament responsabbli għall-ħsarat imsemmija u deskritta fl-istess sentenza u għalhekk ikkundannathom iħallsu lill-atturi *noe* s-somma ta' Lm9,717.00,0 bl-imgħax kummerċjali kif mitlub fiċ-Ċitazzjoni. Fl-aħħarnett l-ewwel Qorti lliberat lill-kjamat fil-kawża Direttur tal-Portijiet, mill-osservanza tal-gudizzju u ordnat li l-ispejjeż jiġu sopportati mill-konvenuti Abela u Cavallo *nomine*;

Issa minn eżami tal-petizzjoni tal-konvenuti Abela u Cavallo *nomine*, jirriżulta li dawn ma appellawx mis-sentenza appellata fejn din illiberat lill-kjamat fil-kawża mill-osservanza tal-gudizzju. In fatti l-appellanti *noe* fl-istess petizzjoni qegħdin jitolbu lil din il-Qorti biss, li tirrevoka s-sentenza appellata in kwantu ddikjarathom responsabbli għall-ħsarat "*de quo*" u kkundannathom iħallsu s-somma fuq imsemmija lill-atturi *noe* u minflok tilliberathom minn kull responsabbiltà għall-istess ħsarat u b'hekk tiċhad it-talbiet attriċi fil-konfront tagħhom. Lanqas ma jidher li fir-risposta ta' l-appell tagħhom l-atturi *noe* pprevalixxew ruħhom mill-appell principali tal-konvenuti *noe*, u interponew appell incidental tal fuq l-istess haġa. Għalhekk jidher li l-operat ta' din il-Qorti huwa ristrett għall-indagazzjoni fuq il-kwistjoni tar-responsabbiltà o meno tas-soċjetà "*The Cargo Handling Company Ltd.*" għall-ħsarat ilmentati mill-atturi *noe*. Il-Qorti għalhekk sejra tinvesti l-allegazzjonijiet ta' l-atturi *noe* fil-konfront tas-soċjetà "*The Cargo Handling Company Ltd.*", filwaqt li tiegħu konjizzjoni ta' l-eċċezzjonijiet minnha sollevati;

Ikkunsidrat:

Illi l-fatti li taw lok għal din il-kawża huma s-segwenti. Is-soċjetà Carmelo Gauci Ltd. importat f'Malta minn Spanja 91 *bundles Chipboard* li waslu Malta mal-Vapur Dwejra II fl-4 ta' Novembru, 1983. Din il-merkanzija giet skarikata minn fuq il-vapur u depożitata taħt il-kura u kustodja tas-soċjetà konvenuta "*The Cargo Handling Company Ltd.*" Waqt li kienet hekk depożitata l-merkanzija "*de quo*" sofriet ħafna ħsarat minħabba xita qawwija li kienet niżlet. Reginald Micallef l-attur għas-soċjetà assikuratriċi li magħha kienet assikurata l-istess merkanzija mar jaraha fil-*Warehouse* ta' l-assikurat tagħha f'Santa Venera u sab li l-maġġor parti taċ-"*Chipboards*" kienu kollha mxarrba. Minħabba l-kobor tal-ħsara, l-atturi *noe* ddeċidew li jqabbu *Surveyor* indipendenti u għalhekk qabbd u lil Frank Sammut tal-*Mediterranean Survey Bureau Ltd.* Dan eżamina l-merkanzija u għamel is-*Survey Report* (Dok. B) fil-11 ta' Novembru, 1983. Wara gie prodott biex jixhed fil-kawża;

Dan ix-xhud kien ġa sema' bil-ħsara kbira sofferta minn diversi "*consignments of timber*" (fol. 8) li giet ikkawzata "*following torrential rain that fell over the Island the previous day, most of the timber had suffered extensive wettage*". (ara *Survey Report*). Fir-rapport tiegħu huwa qal li f'ħafna każijiet kien hemm tarpaulins mixhuta fuq il-*bundles/pallets* taċ-*Chipboard*, però dawn kienu mixhutin fuqhom fuq il-parti ta' fuq "*leaving the sides of these pallets exposed to the weather conditions*". Huwa utili għall-każ in eżami li jiġi citat is-segwenti paragrafu żgħir tas-*Survey Report*. "*It was observed that as a result of the torrential rain which fell over the island on the 8th November (75.6mm) the port area was nearly all flooded as*

the water drainage was insufficient. Large numbers of bundles and stacks of timber were completely immersed in pools of water approximately 1 ft. to 10 ft. deep" (fol. 8);

Il-konsenji kollha ta' l-injam li kien hemm stakkjati fil-pjazza (spazju) ta' quddiem ix-"sheds" kollha sofrew hsara u dan minhabba "*flooding of the Port area*" kif qal l-istess surveyor. Mir-ritratti tal-merkanzija in kwistjoni a fol. 14 tal-proċess, jirrizulta li din kienet tinsab f'kaxxi tat-"triplly" magħmulin apposta. Iċ-"chipboard" kien gewwa mdawwar bil-polythene qabel l-injam ta' barra. Issa s-Surveyor fl-ahhar tar-rapport tiegħu jgħid "*that the damages occurred due to the heavy rainfall as the commodity was not given adequate protection*". Huwa però xehed li "*most of the drainage gutters in the Port area were blocked and consequently extensive flooding also occurred*". Dak li qal fir-rapport tiegħu, l-istess xhud ikkonfermah bil-gurament waqt ix-xhieda tiegħu (fol. 30);

Issa fil-kawża xehed ukoll John Cassar il-Foreman tas-soċjetà konvenuta. Dan jgħid li hu kien inkarigat biex jgħatti l-merkanzija "*de quo*" kif fil-fatt għamel bit-terpaulins. Dakinhar però billi nizlet hafna xita, l-ilma tela' fil-yard mill-art u ċ-Chipboard ixxarrab minn taht. Il-bundles kienu mqegħda xi żewġ pulzieri oghla mill-art billi kienu fuq pallets. Dan ra li t-toqob fl-art li kienu maħsuba biex jgħaddi l-ilma minnhom ma kinux kbar biżżejjed u b'hekk beda jingema' l-ilma u jitla'. Kull meta tinzel hafna xita dejjem kien jingema' l-ilma minhabba f'hekk. Dan qal ukoll fix-xiehda tiegħu li meta t-toqob ikunu miftuħa sewwa, dawn ilaħħqu ma' l-ilma kollu li jkun hemm u li sa fejn jiftakar hu, l-aktar li tela' ilma fil-"yard" kien dakinhar. Dakinhar il-merkanzija kienet mgħottija bit-terpaulins.

Dwar dak li xehed dwar dan l-istess John Cassar jinsab ikkorroborat bix-xieħda ta' Joseph Paris, Superintendent tal-kumpanija konvenut kif ukoll mid-dikjarazzjoni tal-haddiema tagħha li ma ġietx ikkontestata u sa ċertu punt anki minn dak li hemm fis-*Survey Report*;

Mix-xhieda prodotti u provi oħra fil-proċess jirriżulta wkoll ippruvat li titfaċċja problema kbira ta' l-ilma fil-“*yard*” fejn jitpoġġa l-injam u dan kull darba li tinzel hafna xita, u dan minħabba l-fatt li *d-drains* li hemm fil-*gutter* huma inadekwati biex jieħdu volum kbir ta' l-ilma u li jinstaddu ta' spiss. Issa bejn id-Direttur tal-Portijiet u l-kumpanija “*The Cargo Handling Company Ltd.*” hemm kuntratt li jirregola r-relazzjonijiet ta' bejniethom. Minn dan jirriżulta li l-“*outside maintenance*” mhix responsabbiltà tal-konvenuti *nomine* iżda tad-Direttur tal-Portijiet. Jidher ukoll li dan il-ftehim ta' bejniethom dejjem ġie interpretat miż-żewġ partijiet fis-sens li t-tnaddif tat-toqob tad-*drains* ta' fuq il-moll kien wieħed mill-obbligi li jaqgħu fuq id-Direttur tal-Portijiet. In fatti hu stess xehed li dawn it-toqob kienu dejjem imnaddfa regolarment mill-impjegati tal-*Public Works Marine Section* iżda l-“*clearance*” ta' “*obstructions*” mir-*refuse* fuq il-mollijiet u l-*yard* kien jaqa' fuq il-kumpanija konvenuta. L-impjegati tal-Gvern kienu jnaddfu t-toqob “*from time to time*” kull meta jinformatom is-*Senior Wharf Inspector* Reno Spiteri. L-istess Reno Spiteri xehed u kkonferma dan kollu bil-gurament;

Minn dan kollu għalhekk fil-fehma tal-Qorti ġew stabbiliti s-segwenți fatti:

1. li meta l-merkanzija għaddiet f'idejn is-soċjetà

konvenuta, din tqiegħdet fil-Yard barra li hemm quddiem ix-
 “sheds”, mghottija bit-tarpaulin u mqegħda żewġ pulzjeri oghla
 mill-art;

2. li waqt li l-istess merkanzija kienet hemm sakemm giet
 irtirata mill-importatur xi hamest ijiem wara nizlet kwantità kbira
 ta' xita;

3. li d-drains li hemm fil-Yard biex jieħdu l-ilma tax-xita
 m'humieq idonei biex jaqdu l-iskop li għalih saru, u dakinhar
 di più kienu miżdudin u b'hekk tela' l-ilma fil-Yard m'għola
 pied jew pied u nofs;

4. li minhabba f'hekk il-merkanzija “*de quo*” ixxarrbet
 minn taħt għal fuq u kkawżat hsara lill-injam; u

5. li z-zamma tad-drains “*de quo*” fi stat tajjeb, nodfa
 u miftuħin hija r-responsabbiltà tad-Direttur tal-Portijiet;

Ikkunsidrat:

Illi fir-raba' eċċezzjoni sollevata mill-konvenuti *nomine fin-*
 nota tagħhom tad-9 ta' Settembru, 1988, huma eċċipew li ma
 kinux responsabbli għall-hsara sofferta mill-awtur ta' l-atturi
nomine u dan in vista ta' dak li jipprovdu r-Regolamenti ta'
 l-1966 dwar il-Portijiet Taqsima VII Nru. 90. Skond dan l-
 artikolu s-Supretendent jista', fid-diskrezzjoni tiegħu, jordna li
 żebgħa, żjut, likwidi oħra inflammabbli, oġġetti li fin-natura
 tagħhom infushom jistgħu jikkontaminaw jew jagħmlu hsara lill-
 oġġetti l-oħra, u l-oġġetti speċifikati fit-tlethax-il Iskeda li tinsab

ma' dawn ir-regolamenti m'għandhomx jiġu depożitati f'bini iżda għandhom jiġu maħżuna jew iddepożitati fil-beraħ u **dejjem għar-riskju tas-sid**". Issa fit-tleTTax-il Iskeda nsibu lista ta' oġġetti li għandhom jiġu ddepożitati fil-beraħ. Fost l-oġġetti hemm imsemmija nsibu "injam";

L-atturi *noe* appellati kontra din l-eċċezzjoni tal-konvenuti *nomine* qegħdin jissottomettu li l-*Ports Regulation* 1966 huma sottomessi għal *Port's Ordinance* 1962 billi dawn ħargu mill-Ministru ai termini ta' l-artikolu 12 ta' l-istess Ordinanza. Issa skond l-artikolu (1)(b) tal-*Ports Ordinance* "*The Superintendent of Ports shall carry on business of carrier by land or water, wharfing, warehouseman or lighterman or any other business connected therewith*". Skond l-artikolu 6(3) imbagħad, meta d-Direttur tal-Portijiet jew il-kuntrattur skond il-każ jeżercita l-poteri msemmija fil-para. (b) u (d) ta' l-istess artikolu, "*the provisions of the Civil Code, relating to carriers by land or water or to deposit as the case may be, shall apply subject to the provisions of this Ordinance*". Fil-każ imsemmi fl-artikolu 6(3)(a) però, is-Supretendent tal-Portijiet jew il-kuntrattur skond il-każ "*shall in no case be liable for loss, misdelivery, detention or damage to goods*" (fil-każijiet imsemmija fis-sitt paragrafi ta' l-istess artikolu. L-unika paragrafu li jista' jkun rilevanti għall-każ in eżami huwa para (iii) fejn jissemmew "*flood*" u "*tempest*";

Minn dan l-atturi qegħdin jiġbdu l-konkluzjoni li għalhekk ir-regolamenti ta' l-1966 huma soġġetti għall-*Ordinanza* ta' l-1962 li tissogġetta l-aġir tas-Supretendent għad-disposizzjonijiet tal-Kodiċi Ċivili rigward id-depożitu fejn ma jkunx eskluż mill-eċċezzjonijiet kontemplati fl-artikolu 6(3)(a) u (b). L-atturi *noe*

jsostnu li minhabba f'hekk, il-kumpanija "*The Cargo Handling Co. Ltd.*" hija soġġetta għar-responsabbiltà tal-liġi Ċivili ta' depożitarja rigward l-injam ta' l-assikurat tagħhom billi dan tħalla barra fl-apert mingħajr ma kien mgħotti sew u bla ma kien tpoġġa fuq "*stand*" biex ma jmissx ma' l-art. Il-frazi "*at the sole risk of the owner*" fir-regolamenti għalhekk għandha tiġi interpretata bħala soġġetta, bħala liġi sussidjarja għal-liġi ta' l-Ordinanza;

Il-Qorti ezaminat dawn is-sottomissjonijiet ta' l-atturi noe u hasbet fit-tul fuqhom iżda ma tarax li għandha tilqagħhom u dan għar-raġunijiet segwenti:

1. billi m'hemmx konflitt bejn l-artikolu tar-Regolamenti u dak ta' l-Ordinanza 1962 billi l-artikolu 6 ta' l-Ordinanza tal-Port 1962 jgħid speċifikament li "*the provisions of the Civil Code shall apply subject to the provisions of this Ordinance*";

2. billi fl-artikolu 2 jingħad li "*the provisions of this Ordinance includes the provisions of any regulations made under this Ordinance*";

3. billi kieku ma kienx hekk, ir-regolament 90, - u speċjalment fejn dan b'riferenza għal ċerti oġġetti jagħti l-fakoltà lis-Supretendent tal-Portijiet li jordna li dawn "*will be stored or deposited in the open, and always at the sole risk of the owner* - jingieb fix-xejn;

4. billi l-istess artikolu 6 ta' l-Ordinanza 1962 ċitat mill-atturi noe fis-Subsection 4 jiddisponi li "*the provisions of this Section shall not be construed as limiting any power of the Director of Ports conferred by or under any other provisions*

of this Ordinance or the provisions of any other enactment;

5. billi l-obbligazzjonijiet tas-soċjetà konvenuta huma regolati primarjament bl-Ordinanza u bir-regolamenti maħruġin taħtha, u biss in linea sussidjarja u sekondarja bil-Kodiċi Ċivili;

Għall-fini ta' l-artikolu 90 u t-Tleltax-il Iskeda tar-Regolamenti tal-Port 1966 il-Qorti hi tal-fehma li kuntrarjament għal dak li qalet l-ewwel Qorti fir-rigward, il-kelma "injam" hija kelma generika użata apposta mil-legislatur biex tinkludi kwalunkwe tip ta' injam u kompożizzjoni tiegħu. Fil-fatt *Chipboard* m'hu xejn ħlief biċċiet ta' l-injam ipressati flimkien u ma jista' jaqa' taħt ebda denominazzjoni oħra ħlief ta' injam. Minn eżami ta' l-artikolu 90 li t-Tleltax-il Iskeda jidher li l-liġi riedet tinkludi kull kwalità ta' injam billi l-iskop tagħha huwa li ma jiġux maħzuna f'binjoni ċerti tipi ta' oġġetti li jkunu ta' perikolu f'każ ta' nar;

Għal dawn il-motivi din il-Qorti qiegħda taqta' u tiddeċidi billi tilqa' l-appell tal-konvenuti appellanti Godwin Abela *et nomine* u għalhekk tirrevoka s-sentenza appellata mogħtija mill-Onorabbli Qorti tal-Kummerċ fl-ismijiet premissi fit-28 ta' Lulju, 1989 fejn din sabet lill-konvenuti *noe* appellanti responsabbli għall-ħsarat fil-merkanzija ta' l-assikurat ta' l-atturi *noe*, imsemmija fiċ-ċitazzjoni u prevja li tilqa' l-eċċezzjoni ulterjuri tal-konvenuti *noe* appellanti, tiċhad it-talbiet ta' l-atturi *nomine* bl-ispejjeż taż-żewġ istanzi kontribom.